

กองควบคุมอาหารและยาสัตว์

ผลผลิต : โครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร

กิจกรรมหลัก : ตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์

กิจกรรมรอง : แก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดงในฟาร์มเลี้ยงสัตว์

1. หลักการและเหตุผล

ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีนโยบายเน้นความสำคัญในด้านความปลอดภัยของผู้บริโภคสินค้าเกษตรและอาหาร โดยจะต้องดำเนินการผลิตสินค้าทางการเกษตรและอาหารให้ได้มาตรฐานและมีความปลอดภัยเพื่อเป็นการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภค ปัจจุบันยังพบว่ามีผู้เลี้ยงสุกรและโคขุนส่วนหนึ่งมีการลักลอบใช้สารเร่งเนื้อแดง หรือสารกลุ่มเบต้าอะโกนิสต์ (β -agonist) ผสมในอาหารสัตว์เพื่อปรับปรุงซากให้มีเนื้อแดงเพิ่มขึ้นและไขมันลดลง ซึ่งสารเร่งเนื้อแดงจะตกค้างในเนื้อสัตว์และเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคได้ สัตว์ที่ได้รับสารเร่งเนื้อแดงทางอาหารจะขับสารตกค้างที่เหลือนอกทางปัสสาวะ กรมปศุสัตว์จึงได้ดำเนินการสุ่มเก็บตัวอย่างปัสสาวะสุกรขุนและโคขุน วิเคราะห์สารเร่งเนื้อแดง หากพบก็ดำเนินคดีกับผู้ลักลอบฝ่าฝืน มาตรา 6(4) แห่งพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558 ที่ห้ามมิให้มีการใช้สารต้องห้ามผสมในอาหารสัตว์ ทำให้การลักลอบใช้สารเร่งเนื้อแดงมีแนวโน้มที่ลดลง อีกทั้งยังประชาสัมพันธ์ให้ผู้เลี้ยงสัตว์ตระหนักถึงอันตรายของการใช้สารเร่งเนื้อแดง และออกใบรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง อันเป็นการส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรสู่มาตรฐานเพื่อสนับสนุนการส่งออกเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ได้ตระหนักถึงปัญหาและอันตรายที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเร่งเนื้อแดงในการเลี้ยงสัตว์
2. เพื่อไม่ให้มีการใช้สารเร่งเนื้อแดงในการเลี้ยงสัตว์เพื่อผู้บริโภคทั้งในสุกรและโคขุน
3. เพื่อให้ผู้บริโภคเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์มีความปลอดภัยจากสารเร่งเนื้อแดง

3. ผลผลิต

1. ฟาร์มสุกรขุนและฟาร์มโคขุน ได้รับการรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง 5,000 ฟาร์ม
2. ตรวจสอบสารเร่งเนื้อแดงในตัวอย่างปัสสาวะสุกรขุนและโคขุน ทางห้องปฏิบัติการเพื่อเฝ้าระวังการใช้สารเร่งเนื้อแดง 42,310 ตัวอย่าง

4. ผลลัพธ์

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะสุกรขุนและโคขุนมีความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและอันตรายที่เกิดจากการใช้สารเร่งเนื้อแดง ให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์
2. ผู้บริโภคมีความมั่นใจว่าสินค้าและผลิตภัณฑ์จากสัตว์มีความปลอดภัย

5. ตัวชี้วัดความสำเร็จ (KPI)

1. จำนวนฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับการรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง	จำนวน 5,000 ฟาร์ม
2. จำนวนตัวอย่างที่ได้รับการตรวจวิเคราะห์เพื่อเฝ้าระวังการใช้สารเร่งเนื้อแดง	จำนวน 42,310 ตัวอย่าง

6. ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานโดยละเอียดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานปฏิบัติตามบันทึก คำสั่งและประกาศ กรมปศุสัตว์ดังนี้

- 1) ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการรับรองฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเร่งเนื้อแดงหรือสารกลุ่มเบต้าอะโกนิสต์ (β -agonist) พ.ศ. 2560 ประกาศ ณ วันที่ 3 กรกฎาคม 2560
- 2) คำสั่งกรมปศุสัตว์ ที่ 496/2560 เรื่อง มอบอำนาจให้ดำเนินการรับรองฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเร่งเนื้อแดงหรือสารกลุ่มเบต้าอะโกนิสต์ (β -agonist) แทนอธิบดีกรมปศุสัตว์ สังกัด ณ วันที่ 3 กรกฎาคม 2560
- 3) บันทึกข้อความ ที่ กษ 0623/2753 เรื่อง แนวทางการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดง ลงวันที่ 22 ธันวาคม 2559

6.1 กองควบคุมอาหารและยาสัตว์

- 1) กำหนดแผนปฏิบัติงานและเป้าหมายการเก็บตัวอย่างปัสสาวะจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดดำเนินการ
- 2) กำหนดเป้าหมายการตรวจวิเคราะห์ตัวอย่างปัสสาวะสุกรให้สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ และศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์
- 3) จัดสรรงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 4) ฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดงอย่างมีประสิทธิภาพ
- 5) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำเดือน
- 6) ออกพื้นที่ปฏิบัติงานในรูปแบบชุดเฉพาะกิจส่วนกลาง ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

6.2 หน่วยปฏิบัติ (สำนักงานปศุสัตว์เขต/จังหวัด ด้านกักกันสัตว์ ศวพ. สดส.)

1. การจัดตั้งชุดเฉพาะกิจปราบปรามการใช้สารเร่งเนื้อแดง

ชุดเฉพาะกิจประจำเขต 5 นาย ประกอบด้วย

- (ก) นายสัตวแพทย์หรือนักวิชาการสัตวบาลของสำนักงานปศุสัตว์เขต เป็นหัวหน้าชุด
- (ข) เจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์เขต จำนวน 2 คน
- (ค) เจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดในพื้นที่ จำนวน 1 คน
- (ง) เจ้าหน้าที่ด่านกักกันสัตว์ในพื้นที่ จำนวน 1 คน

2. ชุดเฉพาะกิจประจำเขต มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

2.1 เข้าตรวจสอบฟาร์มเลี้ยงสัตว์ตามเป้าหมายที่กำหนด

2.1.1 สุ่มตรวจสอบฟาร์มสุกรขุนและฟาร์มโคขุน ทั้งฟาร์มที่ได้รับการรับรองฟาร์มสุกรปลอดสารเร่งเนื้อแดงและฟาร์มทั่วไป เพื่อสุ่มเก็บปัสสาวะจำนวนฟาร์มละอย่างน้อย 5 ตัวอย่าง

2.1.2 ตรวจสอบฟาร์มสุกรขุนหรือฟาร์มโคขุนที่สงสัยหรือได้รับเบาะแสว่ามีการใช้สารเร่งเนื้อแดง เพื่อสุ่มเก็บปัสสาวะจำนวนฟาร์มละอย่างน้อย 5 ตัวอย่าง

2.1.3 วิเคราะห์ตัวอย่างปัสสาวะตามข้อ 2.1.1 หรือ 2.1.2 ด้วยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) หากผลเป็นบวกให้อายัดสุกรขุนหรือโคขุนไว้อย่างน้อย 21 วันหรือจนกว่าผลการตรวจ strip test หรือวิธี ELISA (ส่งห้องปฏิบัติการ) เป็นลบ ในระหว่างการอายัดสุกรขุนหรือโคขุนให้สุ่มเก็บตัวอย่างปัสสาวะเพื่อตรวจด้วย วิธี strip test หรือวิธี ELISA (ส่งห้องปฏิบัติการ) ผลต้องเป็นลบจึงให้ถอนการอายัด

2.1.4 ส่งตัวอย่างปัสสาวะที่ผลตรวจเป็นบวกด้วย strip test พร้อมเก็บตัวอย่างอาหารสัตว์ในรางอาหาร ในภาชนะบรรจุ ในเครื่องผสมอาหารสัตว์ (ถ้ามี) ส่งตรวจยืนยันที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์

2.1.5 หากผลตรวจยืนยันพบปริมาณสารเร่งเนื้อแดงให้ดำเนินคดีกับเจ้าของฟาร์มสุกรขุนหรือโคขุน

2.2 เข้าตรวจสอบสถานที่ผลิตอาหารสัตว์

ชุดเฉพาะกิจเข้าเก็บตัวอย่างอาหารสัตว์หรือวัตถุดิบต้องสงสัยที่โรงงานผลิตอาหารสัตว์ (อาหารโคขุน สุกรขุน) ที่สงสัยหรือได้เบาะแสว่ามีการผสมสารเร่งเนื้อแดงในอาหารสัตว์ ส่งตรวจที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ หากพบสารเร่งเนื้อแดงให้ดำเนินคดีแก่เจ้าของโรงงานผลิตอาหารสัตว์พร้อมอายัดเครื่องผสมอาหารสัตว์ อาหารสัตว์และสิ่งใด ๆ เกี่ยวกับอาหารสัตว์ส่งเป็นของกลางแก่พนักงานสอบสวน

2.3 เข้าตรวจสอบโรงฆ่าสุกร

ชุดเฉพาะกิจเข้าเก็บตัวอย่างปัสสาวะสุกรที่โรงฆ่าสุกรในกรณีที่สงสัยหรือได้รับเบาะแสว่ามีการนำสุกรที่ใช้สารเร่งเนื้อแดงเข้าโรงฆ่าดังกล่าว โดยดำเนินการเหมือนข้อ 2.1 โดยอนุโลม

2.4 การรายงาน

ชุดเฉพาะกิจรายงานผลการปฏิบัติงานทันทีที่ปัสสาวะมีผลบวกต่อสารเร่งเนื้อแดงด้วยวิธี Strip test รายงานผลการดำเนินคดี และรายงานผลงานประจำเดือนมายังกองควบคุมอาหารและยาสัตว์

3. การรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง

3.1 เป้าหมาย

ฟาร์มสุกรขุนและฟาร์มโคขุน จำนวน 5,000 ฟาร์ม

3.2 แนวทางการปฏิบัติ

3.2.1 เจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ประชาสัมพันธ์ให้ฟาร์มสุกรขุนและฟาร์มโคขุนมายื่นขอการรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง หรือขอต่ออายุแล้วแต่กรณี และออกพื้นที่เก็บตัวอย่างปัสสาวะจากฟาร์ม เพื่อส่งสำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ หรือศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ วิเคราะห์โดยวิธี ELISA หากพบผลบวกให้ห้องปฏิบัติการส่งปัสสาวะดังกล่าวตรวจยืนยันด้วยวิธี LC-MS/MS ที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ (จังหวัดในพื้นที่เขต 2 ให้ส่งที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันออก วิเคราะห์ด้วยวิธี GC-MS) ฟาร์มที่จะได้รับการรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดงจะต้องผ่านการตรวจปัสสาวะด้วยวิธี ELISA และผลเป็นลบ ติดต่อกัน 2 ครั้งห่างกันอย่างน้อย 1 เดือน สำหรับโคขุนอาจตรวจ โดยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) แทนก็ได้ กรณีต่ออายุต้องผ่านการตรวจปัสสาวะจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองที่ให้ผลเป็นลบอย่างน้อย 1 ครั้ง ในระยะเวลาก่อนใบรับรองหมดอายุ เพื่อนำมาวิเคราะห์โดยวิธี ELISA สำหรับโคขุนอาจวิเคราะห์โดยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) แทนก็ได้

3.2.2 หากผลเป็นบวกจากการวิเคราะห์ด้วยวิธี ELISA ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอายัดสุกรขุน หรือโคขุนที่ฟาร์มทั้งหมดอย่างน้อย 21 วัน หรือจนกว่าผลการวิเคราะห์ด้วยวิธี ELISA จะเป็นลบ และเก็บตัวอย่างอาหารสัตว์ในโรงอาหาร ในภาชนะบรรจุในเครื่องผสมอาหารสัตว์ (ถ้ามี) ส่งตรวจที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ ในระหว่างอายัดสุกรขุน หรือโคขุน ให้สุ่มเก็บตัวอย่างปัสสาวะส่งตรวจห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจด้วยวิธี ELISA ผลต้องเป็นลบจึงให้ถอนการอายัด

3.2.3 หากผลเป็นบวกจากการตรวจโดยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดอายัดโคขุนที่ฟาร์มทั้งหมดอย่างน้อย 21 วัน หรือจนกว่าผลการตรวจด้วยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) หรือวิธี ELISA จะเป็นลบ และเก็บตัวอย่างอาหารสัตว์ในโรงอาหาร ในภาชนะบรรจุในเครื่องผสมอาหารสัตว์ (ถ้ามี) ส่งตรวจที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ ในระหว่างอายัดโคขุนให้สุ่มเก็บตัวอย่างปัสสาวะตรวจด้วยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) หรือส่งตรวจห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจด้วยวิธี ELISA ผลต้องเป็นลบจึงให้ถอนการอายัด

3.2.4 หากผลการวิเคราะห์ยืนยันด้วยวิธี LC-MS/MS หรือ GC-MS พบปริมาณสารเร่งเนื้อแดงให้ดำเนินคดีกับเจ้าของฟาร์มดังกล่าว

3.3 เงื่อนไขประกอบการเคลื่อนย้าย

3.3.1 ฟาร์มสุกรขุน หรือโคขุน ซึ่งเป็นการเลี้ยงในลักษณะฟาร์ม ที่ได้รับการรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง ต้องแนบสำเนาใบรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดงไปกับใบอนุญาตเคลื่อนย้ายทุกครั้ง

3.3.2 ฟาร์มสุกรขุน หรือโคขุน ซึ่งเป็นการเลี้ยงในลักษณะฟาร์ม ที่ยังไม่ได้การรับรองฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดงต่อสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดก่อน และใช้หลักฐานสำเนาคำขอดังกล่าวแนบไปกับใบอนุญาตเคลื่อนย้ายทุกครั้ง ในกรณีนี้ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเข้าฟาร์มเพื่อเก็บตัวอย่างปัสสาวะส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการด้วยวิธี ELISA สำหรับโคขุนอาจตรวจ โดยชุดทดสอบภาคสนาม (strip test) แทนก็ได้ ภายใน 1 เดือนนับจาก รับคำขอรับรองฟาร์มดังกล่าว

3.4 การรายงาน

ให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดรายงานผลการปฏิบัติงานพื้นที่ที่มีการดำเนินคดี และรายงานประจำเดือน มายังสำนักงานปศุสัตว์เขตและกองควบคุมอาหารและยาสัตว์

4. การดำเนินการแก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดงในโคขุน

4.1 ด่านกักกันสัตว์สุ่มตรวจปัสสาวะโคขุนที่เคลื่อนย้ายผ่านจุดตรวจ หรือโคขุนที่จะนำออกราชอาณาจักรอย่างน้อย 1-3 ตัวอย่างต่อคันรถบรรทุก ด้วย Strip test

4.2 หากผลตรวจด้วย Strip test เป็นบวกให้อายัดโคขุนทั้งหมดที่ด่านกักกันสัตว์หรือสถานที่ที่ด่านกักกันสัตว์กำหนดอย่างน้อย 21 วัน หรือจนกว่าผลการตรวจด้วย strip test หรือวิธี ELISA เป็นลบ

4.3 ส่งตัวอย่างปัสสาวะที่ให้ผลบวกตามข้อ 4.2 ไปยังสำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์เพื่อวิเคราะห์ยืนยัน พร้อมทั้งแจ้งไปยังสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดต้นทางเพื่อทราบและเข้าตรวจสอบฟาร์มโคขุนต่อไป

4.4 หากผลวิเคราะห์ปัสสาวะตามข้อ 4.3 ยืนยันว่าพบปริมาณสารเร่งเนื้อแดง ให้ด่านกักกันสัตว์ประสานงานและส่งข้อมูลไปยังสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดต้นทางเพื่อแจ้งความดำเนินคดีกับเจ้าของฟาร์มโคขุนต้นทางดังกล่าว

4.5 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเข้าฟาร์มโคขุนต้นทางเพื่อเก็บตัวอย่างอาหารสัตว์ในรางอาหาร ในภาชนะบรรจุ ในเครื่องผสมอาหารสัตว์ (ถ้ามี) ส่งตรวจที่สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ หากผลตรวจพบปริมาณสารเร่งเนื้อแดงให้อายัดโคขุนที่ฟาร์มทั้งหมดอย่างน้อย 21 วัน หรือจนกว่าผลตรวจปัสสาวะด้วยวิธี ELISA จะเป็นลบ และแจ้งความดำเนินคดีต่อเจ้าของฟาร์มโคขุนดังกล่าว

4.6 ในระหว่างการอายัดโคขุนตามข้อ 4.2 หรือ 4.5 ให้สุ่มเก็บตัวอย่างปัสสาวะส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการเพื่อตรวจด้วยวิธี ELISA ผลต้องเป็นลบจึงให้ถอนการอายัด

4.7 ด่านกักกันสัตว์รายงานผลการปฏิบัติงานทันทีที่ปัสสาวะมีผลบวกต่อสารเร่งเนื้อแดงด้วย Strip test มายังกองสารวัตรและกักกัน และกองควบคุมอาหารและยาสัตว์

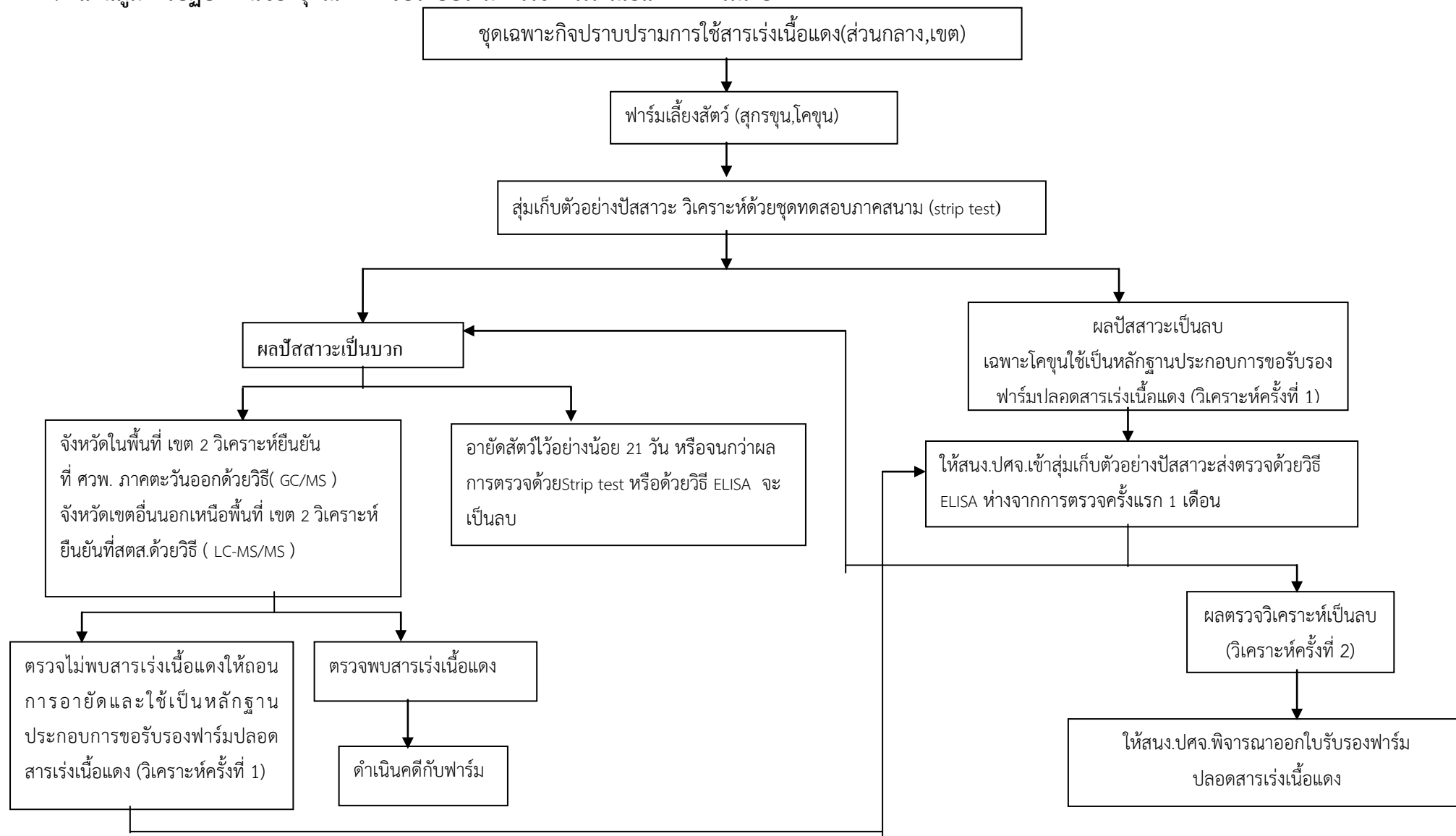
4.8 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดรายงานผลการปฏิบัติงานทันทีที่มีการดำเนินคดีและรายงานประจำเดือนมายังสำนักงานปศุสัตว์เขตและกองควบคุมอาหารและยาสัตว์

4.9 กรณีฟาร์มโคขุนที่มีความประสงค์จะขอรับรองเป็นฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง ให้อื่นคำขอที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด

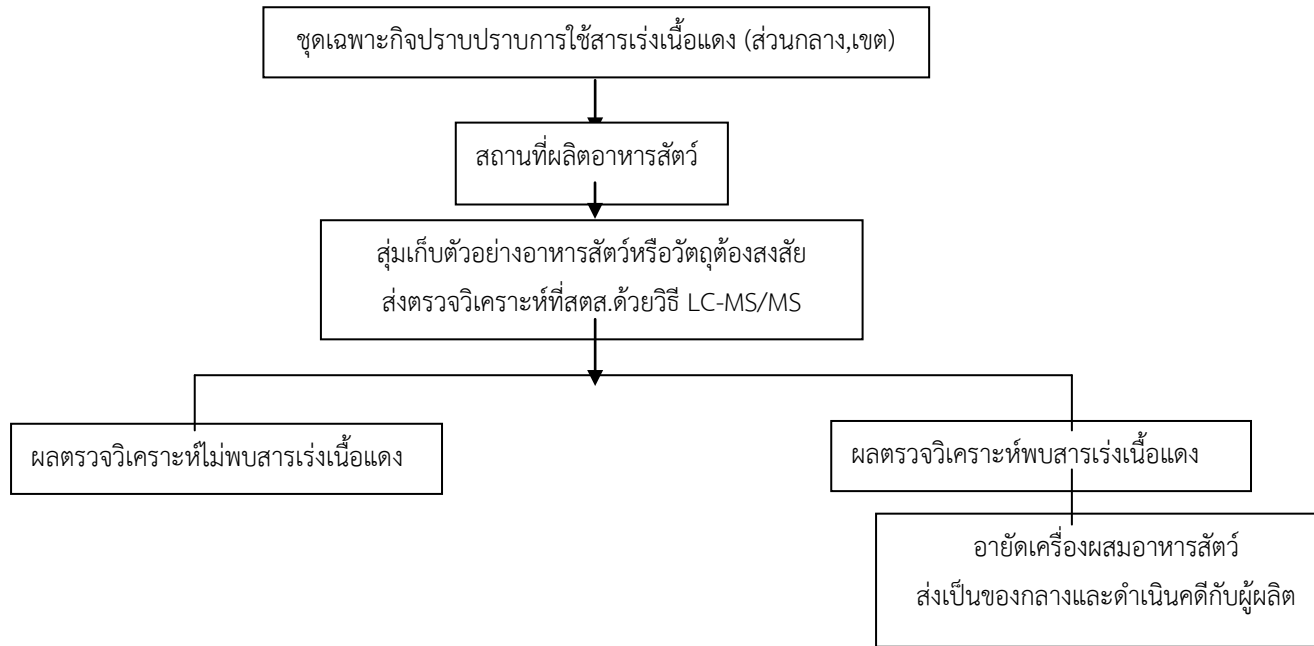
4.10 สำนักตรวจสอบคุณภาพสินค้าปศุสัตว์และศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์รายงานผลตรวจวิเคราะห์ประจำเดือนมายังสำนักงานปศุสัตว์เขตและกองควบคุมอาหารและยาสัตว์

7. แผนภูมิขั้นตอนการปฏิบัติงาน

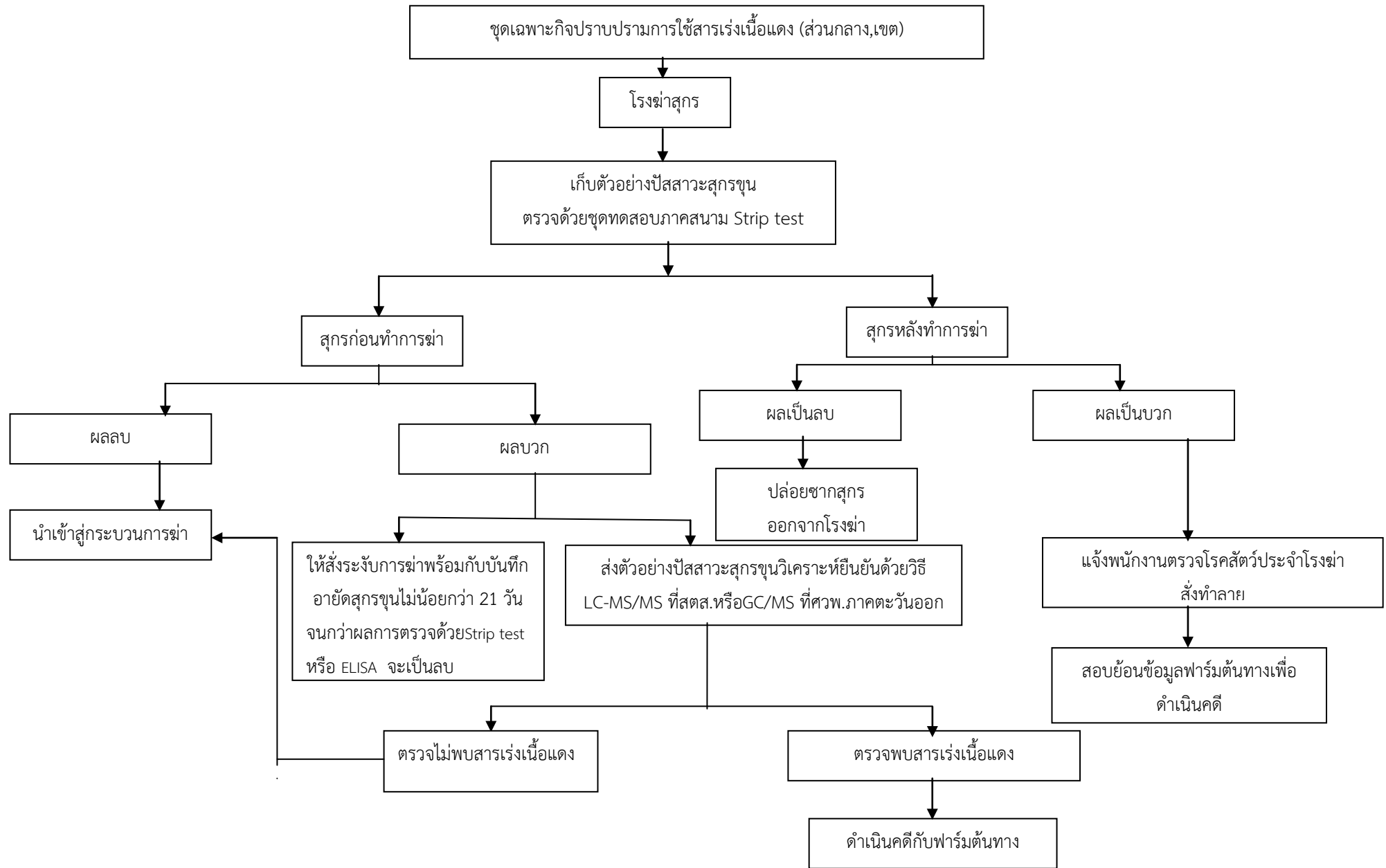
7.1 แผนภูมิการปฏิบัติงานของชุดเฉพาะกิจปราบปรามการใช้สารเร่งเนื้อแดง “ฟาร์มเลี้ยงสัตว์”

7.2 แผนภูมิการปฏิบัติงานของชุดเฉพาะกิจปราบปรามการใช้สารเร่งเนื้อแดง “สถานที่ผลิตอาหารสัตว์”

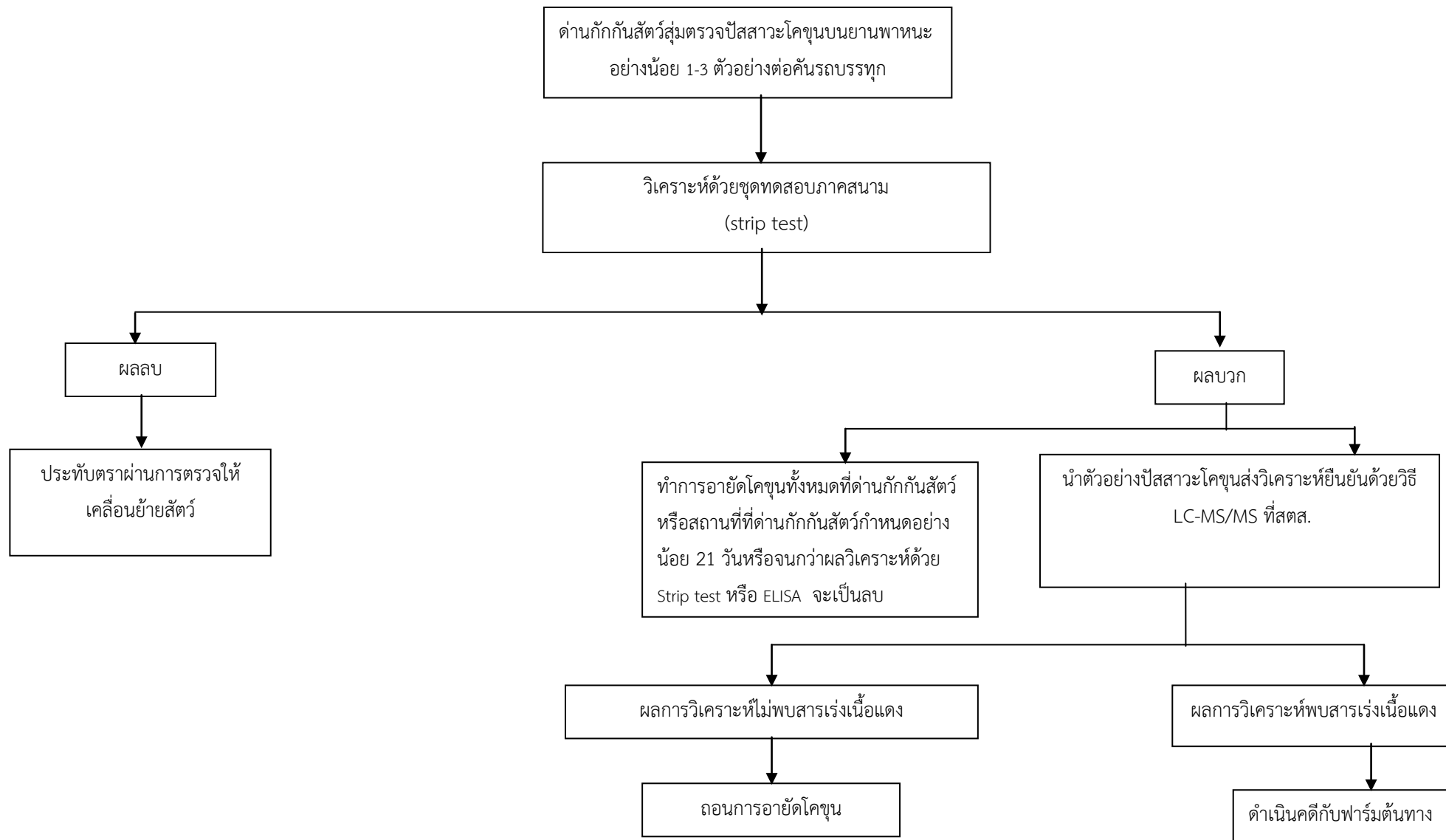

7.3 แผนภูมิการปฏิบัติงานของชุดเฉพาะกิจปราบปรามการใช้สารเร่งเนื้อแดง “โรงฆ่าสัตว์”

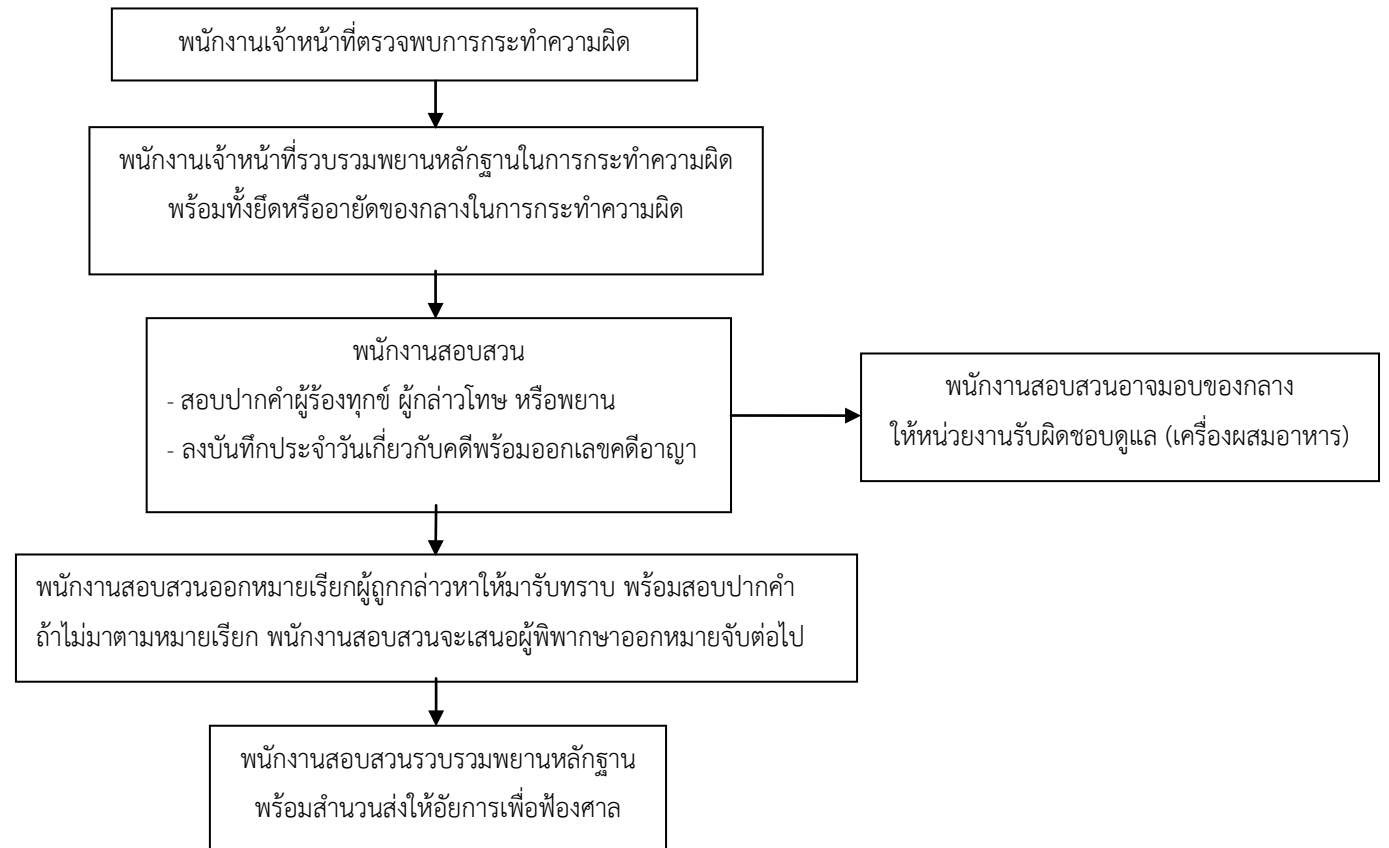

7.4 แผนภูมิการดำเนินการแก้ไขปัญหาการใช้สารเร่งเนื้อแดง “สัตว์เคลื่อนย้าย”

7.5 แผนภูมิขั้นตอนการแจ้งความร้องทุกข์กล่าวโทษ

7.6 ขั้นตอนการรับรองฟาร์มเลี้ยงสัตว์ปลอดสารเร่งเนื้อแดง

